

Delimitacja obszarów morskich na przykładzie Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim*

The Delimitation of Maritime Zones in the Agreement between the Republic of Poland and the Kingdom of Denmark concerning the Delimitation of Maritime Zones in the Baltic Sea

The article analyses the Agreement between the Republic of Poland and the Kingdom of Denmark concerning the Delimitation of Maritime Zones in the Baltic Sea of 19 November 2018. The maritime dispute in the Baltic Sea was one of the most challenging issues in relations between Denmark and Poland. The States were divided on how to apportion the maritime zone of 3.500 km², where the economic zones of Denmark and Poland had not been delimited for several dozen years. The agreed single maritime boundary split Poland and Denmark's continental shelves and exclusive economic zones in part of the Baltic Sea south of Bornholm. The maritime dispute settlement coincided with the Polish-Danish plans to build the Baltic Pipe natural gas pipeline at the bottom of the Baltic Sea. It prompted the two States to put an end to their maritime border dispute. The International Law of the Sea provides that the delimitation of maritime zones between States with opposite or adjacent coasts shall be effected by agreement based on international law to achieve an equitable solution. The purpose of the present article is to analyse the Polish-Danish Agreement in light of the principles governing the maritime delimitation and the statement made by the Polish government on its successful negotiations.

Marcin Kałduński

*doktor habilitowany nauk prawnych
profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika*

ORCID – 0000-0002-2179-5733

Tadeusz Wasilewski

*profesor nauk prawnych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika*

ORCID – 0000-0001-9880-4485

Słowa kluczowe:
umowa międzynarodowa, delimitacja, słuszność,
granica, szelf kontynentalny, wyłączna strefa
ekonomiczna, rurociągi podmorskie

Key words:
international agreement, delimitation, equity,
boundary, continental shelf, exclusive economic
zone, submarine pipelines

<https://doi.org/10.36128/priv.vi37.276>

1. Wstęp

Po ponad czterdziestu latach negocjacji, 19 listopada 2018 roku doszło do podpisania w Brukseli Umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim¹. Traktat został następnie aprobowany przez parlamenty obu krajów i ratyfikowany przez głowy państw. Umowa weszła w życie 28 czerwca 2019 roku.

Spór delimitacyjny na Morzu Bałtyckim był jednym z najważniejszych i najtrudniejszych

1 Dz. U. z 2019 r., poz. 567.

* Autorzy pragną wyrazić podziękowania drowi Konradowi Marciniakowi za cenne uwagi do projektu artykułu. Artykuł jest wyłącznie wyrazem prywatnych i naukowych poglądów autorów.

problemów w stosunkach polsko-duńskich. Państwa dzielił spór dotyczący obszaru morskiego o powierzchni ok. 3.500 km². Negocjowana przez państwa linia graniczna podzieliła ich szelfy kontynentalne i wyłączne strefy ekonomiczne w części Morza Bałtyckiego znajdującej się na południe od wyspy Bornholm. Rozwiązanie sporu delimitacyjnego zbiegło się w czasie z intensyfikacją współpracy gospodarczej obu państw oraz budową gazociągu Baltic Pipe, którym od 2022 roku do Polski ma z szelfu norweskiego trafiać rocznie do 10 mld m³ gazu ziemnego. Realizacja tego projektu inwestycyjnego ma pozwolić Polsce zwiększyć znacząco dywersyfikację źródeł dostaw gazu i zmniejszyć zależności od dostaw z Federacji Rosyjskiej. Szczególne znaczenie spornych terenów i konieczność ich delimitacji była zatem konsekwencją aktualnej polityki gospodarczej i względów bezpieczeństwa energetycznego państwa polskiego.

Celem niniejszego artykułu jest analiza Umowy polsko-duńskiej w świetle zasad rządzących delimitacją morską i deklaracji polskiego rządu o sukcesie negocjacyjnym. Opracowanie jest podzielone na cztery części. W pierwszej zostaną przedstawione zasady regulujące delimitację obszarów morskich w prawie międzynarodowym. Druga i trzecia część poświęcona będzie charakterystyce obszaru spornego między Polską i Danią oraz negocjacom obu państw. W kolejnej punkcie artykułu omówione zostaną postanowienia umowne, podczas gdy w ostatnia, szósta część dotyczy analizy wynegocjowanej granicy polsko-duńskiej.

2. Delimitacja obszarów morskich w prawie międzynarodowym

Państwa, dopóki nie rozgraniczą swoich obszarów morskich, prowadzą ustawiczne spory o swoje obszary morskie. Wiele z nich zostało już załatwionych, jednak nadal występują spory delimitacyjne. Cześć z nich państwa skierowały do rozstrzygnięcia sądowego².

Rozgraniczenie terytoriów państw oraz ich uprawnień suwerennych pozostaje domeną prawa międzynarodowego. Obejmuje ono podział terytorium lądowego i terytorium morskiego. W tym drugim przypadku delimitacja obszarów morskich zajmuje się rozgraniczeniem morza terytorialnego, wyłącznej strefy ekonomicznej oraz szelfu kontynentalnego między sąsiadującymi państwami. Międzynarodowe prawo morza stanowi, że delimitacja obszarów morskich między państwami, których wybrzeża leżą naprzeciw siebie lub przylegają/leżą obok siebie, następuje w drodze umowy na podstawie prawa międzynarodowego w celu osiągnięcia słusznego (sprawiedliwego)

2 Przykład stanowią: *Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya)*, skarga z 28 sierpnia 2014 r.; *Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Mauritius and Maldives in the Indian Ocean (Mauritius/Maldives)*, specjalne porozumienie (compromis) z 24 sierpnia 2019 r.

rozwiązania (*equitable solution*)³. Tym samym powinna być ona oparta na zasadach sprawiedliwości⁴. Jest to norma zwyczajowa odzwierciedlona w Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza (UNCLOS) z 10 grudnia 1982 r.⁵. Artykuły 74 ust. 1 i 83 ust. 1 odpowiednio odnoszą się do wyłącznej strefy ekonomicznej i szelfu kontynentalnego⁶. Nieco odmiennie wygląda regulacja dotycząca delimitacji morza terytorialnego, gdyż UNCLOS nie odwołuje się wprost do zasady słuszności, lecz stanowi w art. 15, że państwo nie ma prawa do rozciągania swojego morza terytorialnego poza linię środkową (medianę), której każdy punkt jest jednakowo oddalony od najbliższych linii punktów podstawowych, (o ile nie zawarto umowy stanowiącej inaczej), chyba że ze względu na tytuł historyczny lub inne specjalne okoliczności (*special circumstances*) konieczna jest odmienna delimitacja morza terytorialnego⁷. A zatem w odniesieniu do morza terytorialnego należy stwierdzić, że specjalne okoliczności stanowią klauzulę, dzięki której państwa lub

-
- 3 Szerzej: Tadeusz Wasilewski, *Delimitacja szelfu kontynentalnego. Studium prawnomiędzynarodowe* (Toruń: Wydawnictwo UMK, 1994), 47 i n.
 - 4 Janusz Symonides, „Delimitacja obszarów morskich na Morzu Barentsa i Oceanie Arktycznym między Rosją a Norwegią”, [w:] *Współczesne problemy prawa. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Młynarczykowi*, red. U. Jackowiak et al. (Gdynia: Wyższa Szkoła Prawa i Administracji im. E. Kwiatkowskiego 2011), 63.
 - 5 Dz. U. z 2002 r., Nr 59, poz. 543. Tak wypowiedział się wielokrotnie Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS). Zob. *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen*, wyrok z 14 czerwca 1993 r., I.C.J. Reports 1993, par. 48 (zwana dalej jako *Jan Mayen*); *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain*, wyrok z 16 marca 2001 r., I.C.J. Reports 2001, par. 167 (zwana dalej jako *Qatar v. Bahrain*); *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, wyrok of 19 listopada 2012 r., I.C.J. Reports 2012 r., par. 139 (zwane dalej jako *Nicaragua v. Colombia*); *Maritime Dispute (Peru v. Chile)*, wyrok z 27 stycznia 2014 r., I.C.J. Reports 2014, par. 179 (zwana dalej jako *Peru v. Chile*).
 - 6 Artykuł 74 ust. 1 stanowi: „Delimitacja wyłącznej strefy ekonomicznej między państwami, których wybrzeża leżą naprzeciw siebie lub sąsiadują ze sobą, następuje w drodze umowy na podstawie prawa międzynarodowego w rozumieniu artykułu 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, w celu osiągnięcia rozwiązania opartego o zasadę słuszności”.
 - 7 Zob. również art. 6 IV Konwencji genewskiej w sprawie szelfu kontynentalnego z 29 kwietnia 1958 r., Dz. U. z 1964 r., Nr 28, poz. 179.

organ orzeczniczy odwołują się do zasad słusznościowych (sprawiedliwości). Ogół postanowień konwencyjnych (jeszcze raz zaznaczymy, odzwierciedlających prawo zwyczajowe) jednoznacznie potwierdza, że delimitacja obszarów morskich opiera się na zasadach sprawiedliwości.

Zgodnie z powyższymi normami podstawowe znaczenie ma umowa między zainteresowanymi państwami. Porozumienie stron jest podstawowym sposobem delimitacji również w tym sensie, że jeśli zostało ono zawarte zgodnie z wymogami prawa międzynarodowego (zwłaszcza brak nieważności, na przykład, błędów oświadczenia woli lub – pod ściśle określonymi warunkami – naruszenia normy krajowej o podstawowym znaczeniu), to z założenia odpowiada prawu międzynarodowemu i jest sprawiedliwe, tym bardziej że strony bez jakiegokolwiek przymusu godzą się na określony przebieg granicy morskiej⁸. Można wręcz stwierdzić, że każda umowa delimitująca obszary morskie z zasady jest słusznym rozwiązaniem zgodnie z treścią art. 15, 74 ust. 1 i 83 ust. 1 UNCLOS. Jedynie w sytuacji, w której państwa nie osiągnęły w drodze negocjacji czy mediacji porozumienia dotyczącego rozgraniczenia obszarów morskich, mogą – za obopólną zgodą – zdecydować się na skierowanie sprawy na drogę sądową lub arbitrażową zgodnie z odpowiednimi postanowieniami UNCLOS i jej załączników. W praktyce podstawowym forum pozostaje Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS), mimo że na podstawie Konwencji powstał Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza (MTPM), który w założeniu ma być organem społeczności międzynarodowej zajmującym się sprawami z zakresu prawa morza. Dotychczasowy dorobek orzeczniczy MTS jest jednak znacznie bogatszy, bo obejmuje rozstrzygnięcie szesnastu spraw, przy czym kolejne dwie pozostają na wokandzie MTS⁹. Działalność MTPM w zakresie spraw delimitacyjnych jest znacznie uboższa, bo dotyczy tylko sprawy między Mjanmą i Bangladeszem, która za to

-
- 8 Przykładowo: Umowa między Norwegią i Rosją o delimitacji i współpracy na Morzu Barentsa i Oceanie Arktycznym z 15 września 2010 r., tekst angielski traktatu na stronie: Strona internetowa rządu Norwegii. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/folkerett/avtale_engelsk.pdf. [dostęp: styczeń 2021]; Umowa między Estonią i Szwecją o delimitacji obszarów morskich na Morzu Bałtyckim z 1 listopada 1998 r., tekst angielski traktatu na stronie internetowej ONZ. <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EST-SWE1998MZ.PDF>. [dostęp: styczeń 2021].
- 9 Question of the Delimitation of the Continental Shelf between Nicaragua and Colombia beyond 200 nautical miles from the Nicaraguan Coast (Nicaragua v. Colombia), skarga z 25 lutego 2014 r.; Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), skarga z 28 sierpnia 2014 r.

obejmowała po raz pierwszy w historii orzecznictwa międzynarodowego delimitację szelfu kontynentalnego powyżej 200 mil morskich¹⁰. Trybunał hamburski ma jednak już kolejną sprawę delimitacyjną na wokandzie¹¹. W tym miejscu trzeba również nadmienić, że sprawy dotyczące delimitacji morskiej są również rozstrzygane przez trybunały arbitrażowe, które także przyczyniają się do rozwoju zasad słuszności w obrębie prawa morza¹².

Celem delimitacji morskiej jest ustanowienie jednolitej granicy morskiej (*single maritime boundary*) między przeciwległymi lub przylegającymi państwami w zakresie wyłącznej strefy ekonomicznej i szelfu kontynentalnego. Jednolitej granicy morskiej nie należy utożsamiać z granicą rozdzielającą terytoria państwa. Jak stwierdził Trybunał haski, granica morska: „określa granice stref morskich, gdzie na podstawie prawa międzynarodowego państwo nadbrzeżne ma pewne suwerenne prawa dla określonych celów”, podczas gdy druga z nich: „określa terytorialne granice (*limits*) suwerenności państwa¹³.

Prawo międzynarodowe stanowi zatem, że jednolita granica morska oddziela wykonywanie suwerennych praw państw nadbrzeżnych, które te posiadają na podstawie prawa międzynarodowego. Tymczasem granica terytorialna zakreśla granice suwerenności terytorialnej państw sąsiadujących, a każde z państw posiada wyłączną kompetencję nad swoim terytorium

-
- 10 Dispute concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), sprawa nr 16, wyrok z 14 marca 2012 r. (zwana dalej jako Bangladesh/Myanmar).
 - 11 Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Mauritius and Maldives in the Indian Ocean (Mauritius/Maldives), specjalne porozumienie (compromis) z 24 sierpnia 2019 r.
 - 12 Przykładowo: Anglo-French Continental Shelf Case, decyzja z 30 czerwca 1977 r., UNRIAA, t. XVIII; Barbados v. The Republic of Trinidad and Tobago, orzeczenie z 11 kwietnia 2006 r., UNRIAA, t. XXVII; Delimitation of the Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau, decyzja z 14 lutego 1985 r., UNRIAA, t. XIX, decyzja z 31 lipca 1989 r., UNRIAA, t. XX (Guinea and Guinea-Bissau); Eritrea v. Yemen, orzeczenie Trybunału Arbitrażowego dotyczące drugiego etapu postępowania między Erytreą i Jemenem (delimitacja morska) z 17 grudnia 1999 r., UNRIAA, t. XXII.
 - 13 Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), wyrok z 3 lutego 2009 r., I.C.J. Reports 2009, par. 217 (zwana dalej jako Black Sea).

z wyłączeniem innych państw¹⁴. Dlatego też sednem sporów terytorialnych są zbiegające się, konkurujące i zwalczające się wzajemnie suwerenności państwowe, w związku z czym organ rozstrzygający (badający) sprawę: „musi ustalić, która ze stron przedstawiła bardziej przekonujące dowody tytułu [do terytorium]”¹⁵. Delimitacja obszarów morskich nie operuje na tej zasadzie. Nie dotyczy ona bowiem terytoriów państw i ustalenia lepszego tytułu do spornego obszaru, lecz wyznaczenia granicy oddzielającej strefy morskie przeciwległych lub przylegających państw w sytuacji, gdy roszczenia morskie tych państw na siebie się nakładają. W przypadku delimitacji obszarów morskich możliwy jest też podział spornego obszaru morskiego między zainteresowane strony. Zazwyczaj zresztą państwa lub organ międzynarodowy dzieli sporny obszar między zainteresowane strony, nigdy nie przysadzając całego obszaru jednej stronie.

Omówione wyżej normy delimitacyjne są bardzo ogólne. Konwencja nie mówi dokładniej, jakie elementy wchodzi w skład słusznego rozwiązania. Takie konstrukcja prawna została celowo przyjęta, gdyż jej wyjaśnienie pozostawiona praktyce i w ten sposób „autoryzowano” sądy i trybunały międzynarodowe do działalności interpretacyjnej, by nie powiedzieć prawotwórczej. Stąd praktyka orzecznicza MTS przyczyniła się do rozwoju prawa międzynarodowego w zakresie delimitacji obszarów morskich. Zresztą można również twierdzić, że pierwsze historycznie rozstrzygnięcia Trybunału haskiego miały wpływ na treść odpowiednich opisanych wyżej norm UNCLOS. W tym zakresie główna zasługa MTS polega na opracowaniu w serii rozstrzygnięć z lat 1969-2009 metodologii delimitacji obszarów morskich¹⁶, która to została następnie zaakceptowana bez większych zmian przez MTPM¹⁷. Analiza dorobku orzeczniczego MTS prowadzi do wniosku, że jego działalność ma *de facto* charakter quasi-prawotwórczy, do której sądy co do zasady nie mają kompetencji. W przypadku delimitacji obszarów morskich wydaje się jednak, że sądy i trybunały międzynarodowe są do tego uprawnione, ponieważ postanowienia art. 74 ust. 1 i 83 ust. 1 UNCLOS nakazują osiągnięcie słusznego rezultatu delimitacji, a to z kolei prowadzi do poszukiwania zasad

14 Island of Palmas Case (Netherlands v. USA), orzeczenie z 4 kwietnia 1928 r., UNRIAA, t. 2, s. 838.

15 Minquiers and Ecrehos (France/United Kingdom), wyrok z 17 listopada 1953 r., I.C.J. Reports 1953, s. 52.

16 Okres ten rozpoczyna sprawa North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands, Federal Republic of Germany/Denmark), wyroki z 20 lutego 1969 r., I.C.J. Reports 1969, a kończy sprawa Black Sea z 2009 r.

17 Bangladesh/Myanmar, par. 233 i n.

słusznościowych w konkretnym przypadku, które musi ustalić sąd lub trybunał¹⁸. Tym samym, działalność quasi-prawotwórcza znajduje swoją podstawę w treści art. 74 ust. 1 i 83 ust. 1 UNCLOS.

Proces budowania metodologii delimitacji obszarów morskich można podzielić na trzy fazy¹⁹.

Pierwszy etap dotyczy lat 1969-1982, w których MTS orzekał na podstawie Konwencji genewskich z 1958 roku oraz międzynarodowego prawa zwyczajowego i ustanowił podstawowe ogólne zasady dotyczące delimitacji obszarów morskich²⁰. Szczególne znaczenie mają w tym zakresie orzeczenia w sprawie szelfu kontynentalnego Morza Północnego. Druga faza obejmuje lata 1982-2009, kiedy podpisano Konwencja o prawie morza z 1982 r. (weszła w życie w 1994 r.). Trzecia faza dotyczy zaś okresu od 2009 r. do czasów obecnych i rozpoczyna się wraz z wydaniem wyroku w sprawie Morza Czarnego, gdzie MTS ugruntował i ostatecznie jednoznacznie wyraził metodologię delimitacji obszarów morskich potwierdzając istnienie w jej ramach trzech etapów delimitacyjnych.

Metodologia tak opracowana jest przejrzysta pomimo faktu, że sama delimitacja obszarów morskich jest procesem złożonym i trudnym, wiążącym ze sobą geografię, geologię, kartografię i prawo. Duża odpowiedzialność spoczywa na osobach przeprowadzających delimitację, albowiem nie tylko mają oni odzwierciedlić wiernie w terenie zasady słuszności (sprawiedliwości), ale także zdecydować o interesach gospodarczych (podział złóż mineralnych) i politycznych państw wiodących spór. Doświadczenie minionych lat pozwoliło jednak sędziom haskim na wypracowanie czytelnej metodologii uwzględniającej konieczność osiągnięcia słusznego rozwiązania.

Zgodnie z wyrokiem MTS z 2009 roku delimitacja obszarów morskich składa się z trzech etapów²¹. Pierwszy z nich polega na ustaleniu

-
- 18 Por. Declaration of Judge Wolfrum, Dispute concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal, sprawa nr 16, wyrok z 14 marca 2012 r., s. 3.
 - 19 Por. Donald R. Rothwell, Tim Stephens, *The International Law of the Sea* (Oxford, Portland: Hart Publishing 2010), 393. Co zasadniczych okresów rozwoju prawa morza zob. Tullio Treves, „Historical Development of the Law of the Sea”, [w:] *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*, red. Donald R. Rothwell, Alex G. Oude Elferink, Karen N. Scott, Tim Stephens (Oxford: Oxford University Press 2015), 10-13.
 - 20 Konwencja o morzu terytorialnym i strefie przyległej z 29 kwietnia 1958 r., UNTS, t. 516, s. 205; IV Konwencja genewska w sprawie szelfu kontynentalnego z 29 kwietnia 1958 r., Dz. U. z 1964 r., Nr 28, poz. 179.
 - 21 Black Sea, par. 115-122. Zob. Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), wyrok z 3 czerwca 1985 r., I.C.J. Reports 1985, par. 60

tymczasowej linii delimitacyjnej. W tym miejscu MTS stosuje metody geometrycznie obiektywne i właściwe dla geografii danego obszaru²². W przypadku przeciwnych państw będzie to zasadniczo mediana, a w przypadku wybrzeży przylegających ekwidystanta. Są to podstawowe metody i tylko w sytuacji, w której istnieją ważne (*compelling*) powody uniemożliwiające ustalenie ekwidystanty lub mediany, MTS zastosuje inną metodę²³. Kluczowe znaczenie na pierwszym etapie ma: (1) identyfikacja i wyznaczenie punktów podstawowych (*base points*), na podstawie których ustalane są obszary morskie i zakres terytorialny roszczeń państw²⁴; (2) relewantne wybrzeża (*relevant coasts*), to jest wybrzeża, które generują projekcje (*projections*) morskie pokrywające się z projekcjami generowanymi wybrzeżami innego państwa²⁵, oraz (3) relewantne obszary (*relevant areas*), które obejmują tereny morskie, na których krzyżują się projekcje wybrzeży sąsiadujących państw²⁶.

Na drugim miejscu MTS bierze pod uwagę okoliczności wymagające dopasowania lub przeniesienia (*adjustment or shifting*) tymczasowej linii w celu osiągnięcia słusznego (sprawiedliwego) rozstrzygnięcia. Jeżeli Trybunał ustali, że istnieją szczególne okoliczności, to wówczas zmodyfikuje lub przesunie ekwidystantę albo medianę w taki sposób, aby odzwierciedlić szczególne okoliczności istniejące w sprawie²⁷.

(zwana dalej jako Libyan Arab Jamahiriya/Malta); Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening), wyrok z 10 października 2002, I.C.J. Reports 2002, par. 288 (zwana dalej jako Cameroon v. Nigeria).

- 22 Nicaragua v. Colombia, par. 191.
- 23 Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), wyrok z 8 października 2007 r., I.C.J. Reports 2007, par. 281 (zwana dalej jako Nicaragua v. Honduras).
- 24 Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, Stały Trybunał Arbitrażowy (PCA), orzeczenie z 7 lipca 2014 r., par. 222-261.
- 25 Zob. Marcin Kałduński, „A Commentary on Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India Concerning the Bay of Bengal” *Leiden Journal of International Law*, nr 4 (2015): 810.
- 26 Zob. Alex G. Oude Elferink, „Relevant Coasts and Relevant Area: The Difficulty of Developing General Concepts in a Case-Specific Context”, [w:] *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law*, red. Alex G. Oude Elferink, Tore Henriksen, Signe V. Busch (Cambridge: Cambridge University Press 2018): 173-199.
- 27 Libyan Arab Jamahiriya/Malta, par. 63; Black Sea, par. 119-121; Nicaragua v. Colombia, par. 192.

Trzeci i ostatni etap dotyczy weryfikacji uzyskanej linii dla sprawdzenia, czy prowadzi ona do niesłusznego rozstrzygnięcia z powodu wyraźnej dysproporcji między współczynnikiem długości relewantnych wybrzeży morskich przeciwległych lub przylegających państw do współczynnika relewantnych obszarów morskich przydzielonych tym państwom na podstawie poprzednich dwóch etapów. Przykładowo w sprawie między Rumunią a Ukrainą współczynnik długości wybrzeży morskich tych państw wyniósł 1:2.8, a współczynnik przyznanych obszarów morskich 1:2.1, co zdaniem MTS nie stanowiło wyraźnej dysproporcji²⁸.

Trybunał haski zaznacza, że delimitacja morska nie jest tak ukształtowana, aby osiągnąć korelację między długością relewantnych wybrzeży stron i przydzielonych im obszarów morskich. Zadaniem MTS w trzeciej fazie jest sprawdzenie, czy wystąpiła znacząca (rażąca) (*marked, significant*) dysproporcja. Stwierdzenie takiej dysproporcji jest uzależnione każdorazowo od szczegółowych okoliczności danej sprawy i pozostawione dyskrekcji Trybunału²⁹. Sądy i trybunały międzynarodowe nigdy nie uznały na trzecim etapie, aby ustalona linia graniczna była nieproporcjonalna i wymagała dalszej korekty.

Trójetapowy proces delimitacyjny nie jest stosowany bezwiednie i mechanicznie. Jeżeli okoliczności sprawy wykazują ważne powody na rzecz zastosowania innej metody, Trybunał odstępuje od podstawowego sposobu³⁰. Niemniej należy przyjąć, że metoda trójetapowa ma charakter podstawowy i wyjściowy dla każdej delimitacji, a przez to obowiązuje domniemanie zastosowania trójetapowego procesu, chyba że ważne powody będą przemawiać z przyjęciem innej metody. Tak opracowaną metodologię delimitacji obszarów morskich MTS stosuje w kolejnych sprawach³¹.

3. Charakterystyka obszaru spornego między Danią i Polską. Szara strefa

Orzecznictwo i doktryna operuje niekiedy pojęciem „szarej strefy” (*grey area*). Nie ma ona jednak jednolitego i ustalonego znaczenia. Pojęcie „szarej strefy”, ogólnie rzecz biorąc, oznacza obszar morski, na którym państwa sprawują jednocześnie lub pretendują do sprawowania (konkurencyjnych i sprzecznych, lecz wyłącznych) uprawnień mających swoje źródło w ich suwerenności. Dla przykładu, z sytuacją taką mamy do czynienia w przypadku delimitacji obszarów morskich poza 200 Mm i przesunięciem

28 Black Sea, par. 215.

29 Black Sea, par. 111; Nicaragua v. Colombia, par. 158; Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), wyrok z 2 lutego 2018 r., I.C.J. Reports 2018, par. 161-162.

30 Nicaragua v. Honduras, par. 272; Nicaragua v. Colombia, par. 194.

31 Nicaragua v. Colombia, par. 190-193; Peru v. Chile, par. 180.

linii ekwidystanty. Powstająca wówczas szara strefa została wyjaśniona przez MTPM jako:

„a practical consequence of the delimitation process. Such an area will arise whenever the entitlements of two States to the continental shelf extend beyond 200 nm and relevant circumstances call for a boundary at other than the equidistance line at or beyond the 200 nm limit in order to provide an equitable delimitation”. (zob. mapa nr 1)³².

W tak rozumianej szarej strefie jedno państwo nadbrzeżne sprawuje prawa i jurysdykcję objęte reżimem wyłącznej strefy ekonomicznej, podczas gdy drugie prawa i jurysdykcję w zakresie szelfu kontynentalnego. Przykładem wykonywania praw suwerennych i jurysdykcji w wyłącznej strefie ekonomicznej i na szelfie kontynentalnym przez inne państwo na tym samym obszarze jest strefa powstała na skutek delimitacji obszarów morskich Bangladeszu i Myanmaru przez MTPM.

Inną, częściej występującą sytuacją, jest wypadek, kiedy dwa lub więcej sąsiadujących państw wysuwa konkurencyjne roszczenia terytorialnie o posiadanie suwerennych praw i jurysdykcji objętych reżimem wyłącznej strefy ekonomicznej i szelfu kontynentalnego w stosunku do tego samego obszaru. W takich sytuacjach państw (albo jedno z państw) lub doktryna mówi o szarej strefie. Taka sytuacja miała miejsce między Polską i Danią w odniesieniu do Morza Bałtyckiego w regionie Bornholmu.

Wyspa Bornholm posiada powierzchnię 588,36 km², a długość linii brzegowej wynosi 141,4 km. Polska posiada 312.696 km² lądu. Linia brzegowa wynosi 770 km. Polskie obszary morskie wynoszą 34.348 km², a duńskie (Morze Północne oraz Bałtyk) 61.200 km².³³ Obszar morski, do którego państwa rościły sobie prawa, wynosił ok. 3.503 km².

Badania przeprowadzone przez Państwowy Instytut Geologiczny (PIG) omawiają geologiczną i geomorfologiczną stronę szarej strefy umożliwiając tym samym gospodarczą charakterystykę omawianego obszaru³⁴. Otóż strefa ta jest dosyć uboga w nieożywione zasoby naturalne. Możliwości występowania na tym obszarze złóż węglowodorów są nieokreślone,

32 Bangladesh/Myanmar, par. 498.

33 *Ocena geologiczna i środowiskowa rejonu strefy ekonomicznej Polski i Danii*, red. Joanna Zachowicz (Sopot 1997), 1. Polskie morze terytorialne wynosi ok. 8.800 km², a wyłączna strefa ekonomiczna (włączając w to obszar sporny z Danią) ok. 26.000 km². Zob. Konrad Marciniak, „*Terytorium morskie Polski i jej władztwo nad strefami morskimi*”, [w:] *Polskie prawo stosunków międzynarodowych. Zagadnienia wybrane*, red. Cezary Mik, Łukasz Kułaga (Toruń: TNOiK, 2018), 179.

34 *Ocena*, 16.

potencjalnie bardzo niskie, zdecydowanie niższe niż we wschodniej części polskiej wyłącznej strefy ekonomicznej położonej na bloku Łeby. Spośród innych zasobów można wspomnieć o surowcach ilastych, natomiast piaski nie kwalifikują się do wykorzystania ze względu na niską zawartość krzemionki. Pomimo to Tomasz Górski wskazuje, że strefa jest akwenem wartościowym pod względem występujących w niej zasobów żywych. W obszarze tym bowiem położone są tarliska dorsza, storni i szprota, a także żerowiska śledzia, który przybywa na nie po tarle odbytym u wybrzeży Polski i Szwecji. Łowiśka tych gatunków należy zaliczyć do bardzo wydajnych. W 1980 roku połowy polskich rybaków w strefie spornej osiągnęły 21.900 ton w stosunku do ogólnej wysokości polskich połowów na Bałtyku wynoszącej około 220.000 ton. W latach dziewięćdziesiątych procentowy udział połowów w strefie spornej w stosunku do połowów w całym polskim obszarze morskim wzrastał. Prowadzenie połowów na tym obszarze posiada zatem ogromne znaczenie, zwłaszcza dla rybaków z zachodniej części wybrzeża³⁵.

4. Polsko-duńskie negocjacje

Uregulowanie statusu obszarów morskich między zainteresowanymi państwami przynosi wymierne korzyści polityczne i gospodarcze. Spór o obszary morskie może (lecz nie musi) prowadzić do napięć między stronami, które będą przenosić się na inne dziedziny ich wzajemnych relacji (tak na szczęście nie było w stosunkach duńsko-polskich). Brak porozumienia może również (w braku uzgodnień między państwami) utrudniać lub nawet uniemożliwiać gospodarcze wykorzystanie spornych obszarów morskich. Jeżeli jednak państwa wspólnie godzą się na określoną (wspólną lub nie) działalność, to nieuregulowany status obszaru morskiego nie wpływa niekorzystnie na planowaną działalność gospodarczą i praktycznie nie ma znaczenia dla potrzeb realizacji planowanej działalności. Stąd też prawo międzynarodowe zobowiązuje państwa, aby te, do czasu zawarcia umowy delimitacyjnej, podejmowały wszelkie starania, w duchu zrozumienia i współpracy, aby doprowadzić do zawarcia tymczasowych układów o charakterze praktycznym oraz aby w takim okresie przejściowym nie utrudniać ani nie udaremniać zawarcia ostatecznej umowy (art. 74 ust. 3 i art. 83 ust. 3 UNCLOS).

Brak wytyczenia jednolitej linii granicznej lub brak podjęcia wspólnych uzgodnień w zakresie działalności prowadzonej na spornym obszarze to nieuregulowany stan prawny i tym samym brak stabilności i bezpieczeństwa prawnego. O ile jedno państwo może samodzielnie podejmować działania, to drugie państwo może je oprotestowywać i im przeciwdziałać. Taka sytuacja nie sprzyja działalności gospodarczej na spornym obszarze. Podejmowanie zatem jednostronnych działań w zakresie korzystania z tego obszaru na

35 Tomasz Górski, „Delimitacja obszarów morskich między Polska a Danią” *Prawo morskie*, XXI (2005): 77.

takich zasadach, na jakich państwo nadbrzeżne korzysta ze swojej wyłącznej strefie ekonomicznej (WSE) i szelfu kontynentalnego, może w przyszłości spowodować negatywne skutki, łącznie z koniecznością wypłaty wysokiego odszkodowania i zakończenia działalności (usunięcia infrastruktury i przywrócenia *status quo ante*).

Mając tę perspektywę na względzie, umowa polsko-duńska zakończyła ponad czterdziestoletni spór delimitacyjny między obydwojma państwami oraz zapewniła stabilność, bezpieczeństwo i ramy prawne dla przyszłych inwestycji i działalności gospodarczej. Zakończenie niepewności prawnej w „szarej strefie” umożliwi Polsce pełne korzystanie ze swoich uprawnień na pozostającym po jej stronie linii delimitacyjnej obszarze morskim. Należą do nich w szczególności:

- a. prawa suwerenne do badania, eksploatacji i ochrony zasobów naturalnych;
- b. jurysdykcja w odniesieniu do budowania i wykorzystania sztucznych wysp, instalacji i konstrukcji, do badań naukowych morza, a także do ochrony i zachowania środowiska morskiego;
- c. inne prawa i obowiązki wyrażone w Konwencji o prawie morza, w tym te związane z układaniem podmorskich kabli i rurociągów (art. 56 i art. 79 UNCLOS)³⁶.

Rokowania między Polską a Danią dotyczące rozgraniczenia szelfu kontynentalnego rozpoczęły się na początku lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku trwały, z różną częstotliwością, do 2018 roku³⁷. Pierwsze negocjacje toczyły się w latach 1972-1974, jednak bez rezultatu pomimo deklarowanej przez obydwie strony woli osiągnięcia porozumienia. Uzgodniono jedynie, że do tego czasu połowy na obszarze spornym będą prowadzone przez jednostki obu państw³⁸. W konsekwencji państwa rozszerzyły swoje strefy rybołówstwa.

Dania oparła się na linii mediany i wytyczyła swoją linię graniczną w Królewskim Dekrecie z 7 czerwca 1963 r. dotyczącym wykonywania praw

36 Uzasadnienie do projektu ustawy o ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim, podpisanej w Brukseli dnia 19 listopada 2018 r., druk nr 3135, 27 grudnia 2018 r., strona internetowa Sejmu RP, 2. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3135>. [dostęp: styczeń 2021].

37 Ibidem.

38 Górski, „Delimitacja obszarów morskich między Polska a Danią”, 76.

suwerennych na duńskim szelfie kontynentalnym³⁹. Zgodnie z art. 2 Dekretu linia mediany będzie granicą szelfu kontynentalnego w braku porozumienia z sąsiadującym państwem. Przepis ten odwoływał się do art. 6 Konwencji genewskiej w sprawie szelfu kontynentalnego z 29 kwietnia 1958 r., który uwzględniał szczególne okoliczności. Takie samo sformułowanie zawierał art. 1 ust. 2 ustawy nr 597 z 17 grudnia 1976 r. o strefie rybołówstwa Królestwa Danii oraz w ustawie nr 411 z 22 maja 1996 r. o wyłącznej strefie ekonomicznej (WSE)⁴⁰. 19 lipca 2002 roku przyjęto rozporządzenie wykonawcze nr 613 dotyczące duńskiej wyłącznej strefy ekonomicznej, w którym wprowadzono do ustawy z 1996 r. art. 5a, zgodnie z którym do czasu zawarcia porozumienia z Polską linia graniczna WSE będzie rozciągać się od punktu granicznego Polski ze Szwecją do punktu granicznego Polski z Niemcami.

Polska przyjęła 17 grudnia 1977 roku ustawę o polskiej strefie rybołówstwa morskiego⁴¹ oraz ustawę o szelfie kontynentalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁴² (w ramach serii trzech ustaw dotyczących obszarów morskich). Artykuł 2 ust. 3 pierwszej ustawy stwierdzał, że przebieg granicy strefy określają umowy międzynarodowe, a art. 2 ust. 4 zawierał upoważnienie dla Rady Ministrów do wyznaczenia granicy w rozporządzeniu w braku umowy międzynarodowej. Na tej podstawie zostało wydane rozporządzenie Rady Ministrów z 26 maja 1978 r. o zewnętrznej granicy polskiej strefy rybołówstwa morskiego⁴³, wyznaczające granicę zewnętrzną między Polską a Danią w oparciu o zasady słuszności (sprawiedliwości). 21 marca 1991 roku przyjęto ustawę o obszarach morskich i administracji morskiej uchylającą ustawy z 1977 r.⁴⁴. Jej art. 16 powtarza treść art. 2 ustawy z 1977 r., a art. 67 stanowi, że do czasu zawarcia umowy z Danią pozostaje w mocy art. 2 ust. 3 i ust. 4 ustawy z 17 grudnia 1977 r. o polskiej strefie rybołówstwa morskiego.

39 Strona internetowa ONZ. <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/DNK.htm>. [dostęp: styczeń 2021]

40 Strona internetowa ONZ. <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/DNK.htm>. [dostęp: styczeń 2021].

41 Dz. U. z 1977 r., Nr 37, poz. 163.

42 Dz. U. z 1977 r., Nr 37, poz. 164.

43 Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 maja 1978 r. w sprawie określenia zewnętrznej granicy polskiej strefy rybołówstwa morskiego. Dz.U. 1978, Nr 13, poz. 57. Uchyłała ono wcześniej rozporządzenie w sprawie określenia granicy polskiej strefy rybołówstwa morskiego między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Królestwem Danii w rejonie wyspy Bornholm z 27 lutego 1978 r. Dz. U. z 1978 r., Nr 3, poz. 7.

44 Dz. U. z 1991 r., Nr 32, poz. 131.

Polska WSE, ustanowiona w określony powyżej sposób, pokrywa się w pewnej mierze z analogiczną strefą ustanowioną przez Danię, co powoduje, że powstał obszar, do którego oba państwa roszczą sobie suwerenne prawa i jurysdykcję. W rezultacie tych działań powstała szara strefa obejmująca obszary konkurencyjnych roszczeń Danii i Polski o powierzchni 3.503 km².⁴⁵ Północna zewnętrzna granica szarej strefy wyznaczona była ustawodawstwem polskim, a południowa granica linią mediany proponowaną przez stronę duńską i przyjętą w jej aktach prawa krajowego (zob. mapa nr 2). Każde z państw broniło swojej granicy wyznaczonej jednostronnie jako opartej na zasadach słuszności (sprawiedliwości). Dania argumentowała, że delimitacja powinna być oparta na medianie, gdyż to jest jedyne sprawiedliwe rozwiązanie w sprawie. Polska wskazywała z kolei na szereg specjalnych okoliczności, a mianowicie na przesłanki geograficzne (m.in., przyznanie wyspie Bornholm tylko częściowego skutku delimitacyjnego), uwarunkowania geologiczne i geomorfologiczne spornego obszaru oraz na kryterium proporcjonalności⁴⁶.

Spotkania negocjacyjne odbywały się cyklicznie w nieuregulowanych odstępach czasu. 29 października 2003 roku powołano do życia wspólną grupę ekspertów, której zadaniem było sporządzenie mapy strefy spornej i określenie na niej wszystkich możliwych linii podziału innych niż mediana⁴⁷.

Przez kolejne lata strony nie doszły to porozumienia i rozmów nie kontynuowano. Sytuacja zmieniła się wraz z rozpoczęciem prac nad projektem Baltic Pipe. Prace rozpoczęto już w 2016 roku. Strony reprezentowały Operator Gazociągów Przesyłowych Gaz-System S.A. (w całości we własności Skarbu Państwa) oraz Energinet SOV (duński operator systemu przesyłowego gazowego w całości we własności państwa duńskiego). 9 czerwca 2017 roku premierzy Polski i Danii podpisali w Kopenhadze memorandum w sprawie współpracy przy realizacji projektu Baltic Pipe. Następnie Polska i Dania zawarły umowę w sprawie projektu Baltic Pipe, którą podpisały 11 grudnia 2018 roku⁴⁸.

W trakcie prac nad projektem Baltic Pipe strony wznowiły rozmowy na temat delimitacji spornych obszarów morskich. Rozpoczęły się one w grudniu 2017 roku. Po serii spotkań na szczeblu polityczno-prawnym

45 *Ocena*, 1.

46 Górski, „Delimitacja obszarów morskich między Polska a Danią”, 77-85, gdzie szeroko omówiono stanowisko i argumentację polską na podstawie zasad słusznościowych.

47 *Ibidem*, s. 77.

48 Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie projektu Baltic Pipe z 11 grudnia 2018 r., Dz.U. 2019 poz. 673.

i technicznym w dniach 16 i 17 października 2018 roku strony ostatecznie uzgodniły treść porozumienia⁴⁹.

Baltic Pipe to strategiczny projekt infrastrukturalny mający na celu utworzenie nowego korytarza dostaw gazu na rynku europejskim. Komisja Europejska przyznała projektowi Baltic Pipe status projektu będącego przedmiotem wspólnego zainteresowania (PCI)⁵⁰. Inwestycja umożliwi transport gazu z Norwegii na rynki duńskie i polskie, a także do klientów w sąsiednich krajach. Obecnie budowa Baltic Pipe jest na zaawansowanym etapie. Polski operator systemu przesyłowego gazowego (Gaz-System) oraz duński operator systemu przesyłowego gazowego (Energinet) działają wspólnie na rzecz realizacji projektu. W tym celu Gaz-System oraz Energinet zawarły stosowne porozumienia dotyczące współpracy przy realizacji projektu Baltic Pipe. 1 czerwca 2017 roku spółki zawarły umowę ramową, a 20 listopada 2018 roku umowę o budowie. Do tej pory wyprodukowano wszystkie rury do budowy gazociągu podmorskiego (łącznie 23.000 rur o długości 12,2 m i średnicy 900 mm każda). Rurociąg ma być gotowy do końca przyszłego roku.

5. Umowa między RP a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim

Umowa w sprawie projektu Baltic Pipe stanowi niejako realizację Memorandum o porozumieniu między szefami rządów Polski i Danii w sprawie współpracy w dziedzinie infrastruktury gazowej celem zapewnienia bezpośrednich dostaw gazu ziemnego z norweskiego szelfu kontynentalnego do Danii i Polski z 9 czerwca 2017 roku. Do tego porozumienia strony nawiązały przy zawarciu Umowy i jednoznacznie wskazały w jej preambule, że

-
- 49 Uzasadnienie do projektu ustawy o ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim, podpisanej w Brukseli dnia 19 listopada 2018 r., druk nr 3135, 27 grudnia 2018 r., strona internetowa Sejmu RP: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3135>. [dostęp: styczeń 2021].
- 50 PCI to projekty infrastruktury energetycznej będące przedmiotem wspólnego zainteresowania UE. Mogą one korzystać z zagwarantowanych prawnie udogodnień w postaci m.in.: przyspieszonej procedury wydawania pozwoleń i decyzji administracyjnych, możliwości uzyskania transgranicznej alokacji kosztów oraz zachęt regulacyjnych, możliwości otrzymania wsparcia finansowego w ramach instrumentu „Łącząc Europę” (*Connecting Europe Facility*) w formie bezzwrotnych dotacji lub innowacyjnych instrumentów finansowych. Zob. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 347/2013 z dnia 17 kwietnia 2013 r. w sprawie wytycznych dotyczących transeuropejskiej infrastruktury energetycznej. Dz. U. UE, L 115, 25.4.2013, s. 39–75.

przyczyną zawarcia Umowy była ich współpraca w dziedzinie infrastruktury gazowej celem zapewnienia bezpośrednich dostaw gazu ziemnego. Zaznaczyły przy tym, że infrastruktura łącząca system przesyłowy gazowy Polski z norweskim szelfem kontynentalnym za pośrednictwem systemu przesyłowego gazowego Danii (projekt Baltic Pipe) przyczyni się do dywersyfikacji źródeł dostaw gazu ziemnego dla Europy Środkowej i Wschodniej oraz regionu Morza Bałtyckiego. Strony podkreśliły również konieczność działania na rzecz realizacji projektu Baltic Pipe w celu umożliwienia przesyłu gazu pomiędzy norweskim systemem wydobywania gazu a duńskim systemem przesyłowym oraz pomiędzy polskim a duńskim systemem przesyłowym, aby wydobycie gazu na Norweskim Szelfie Kontynentalnym mogło służyć zapotrzebowaniu na gaz w Rzeczypospolitej Polskiej, Królestwie Danii i innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej oraz regionu Morza Bałtyckiego. Wskazano, że efektywne i terminowe ukończenie prac przygotowawczych oraz uzyskanie koniecznych pozwoleń lub odstępstw od stosowania przepisów prawa jest niezbędne dla realizacji projektu Baltic Pipe.

Powyższe względy bezpieczeństwa energetycznego państwa oraz konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego zdecydowały o tym, że strona polska zdecydowała się na zintensyfikowanie wysiłków mających na celu ostateczne uregulowanie kwestii rozgraniczenia obszarów morskich. Mimo iż Umowa o tym nie wspomina, to jednym z celów zawarcia Umowy była realizacja projektu Baltic Pipe poprzez zapewnienie stabilności i pewności prawnej dla tego i ewentualnych innych przyszłych wspólnych projektów. Natomiast o możliwości wspólnego wykorzystania zasobów stanowi art. 2 Umowy, zgodnie z którym, jeżeli zostanie ustalone, że złoża zasobów mineralnych na dnie lub w podziemiu morskim rozciąga się po obydwu stronach granicy w taki sposób, że złoża jednego z państw jest w całości lub części możliwe do eksploatacji z morskiego obszaru drugiego państwa, strony są zobowiązane do podjęcia konsultacji i dołożenia starań w celu osiągnięcia porozumienia dotyczącego eksploatacji przedmiotowego złoża. Ponadto Umowa w preambule stanowi, że strony dążyły do pogłębiania i dalszego polepszania dobrosąsiedzkich i sojusznicznych stosunków. Wreszcie, już w zakresie delimitacji szarej strefy, Polska i Dania podkreśliły związanie prawem międzynarodowym i rozstrzygnięcie na jego podstawie sporu, ponieważ zaznaczyły koniecznością rozstrzygnięcia sprawy delimitacji spornych obszarów morskich zgodnie z art. 74 ust. 1 i art. 83 ust. 1 UNCLOS oraz z uwzględnieniem (wskazanego wyżej) orzecznictwa sądów międzynarodowych.

6. Analiza postanowień Umowy

Z powyższego wynika, że dopiero pomysł budowy polsko-duńskiego gazociągu na dnie Bałtyku pomógł przełamać impas i rozwiązać kilkudziesięcioletni spór delimitacyjny między obydwojoma państwami. Analizując Umowę wyłącznie z perspektywy jej treści, wydaje się, że Polsce, która

opiera politykę gazową na terminowym powstaniu Baltic Pipe, prawdopodobnie zależało na sprawnym i ostatecznym załatwieniu sporu delimitacyjnego. Dlatego, kierując się interesami gospodarczymi, względami bezpieczeństwa energetycznego państwa oraz zasadami słusznościowymi delimitacji obszarów morskich, Polska zdecydowała się nieostateczne rozwiązanie sporu. Należy w tym miejscu podkreślić, że strona duńska zaakceptowała zastosowanie zasad słusznościowych na spornym obszarze i odeszła od linii mediany na rzecz zasad słusznościowych. W ten sposób Polsce udało się doprowadzić do istotnej korekty linii granicznej na jej korzyść, zwłaszcza z uwagi na znacznie dłuższe wybrzeże generujące uprawnienia Polski do ustanowienia swojego obszaru morskiego w szarej strefie⁵¹, na skutek czego otrzymała ok. 20% strefy – czyli ok. 715 km² z ok. 3.500 km² szarej strefy. Ponadto, jak mogłoby się wydawać, „nierówny” podział szarej strefy dodatkowo rekompensuje Polsce fakt, że zgodnie z inną umową własność całej podmorskiej rury, włączając w to część znajdującą się na duńskich wodach terytorialnych (aż po plażę na wyspie Zelandia), należy do polskiego operatora systemu przesyłowego gazu, spółki Gaz-System. Artykuł 1 Umowy ustala przebieg linii delimitacji pomiędzy stronami, stwierdzając, że jest ona definiowana jako linie proste (geodezyjne) łączące kolejno 23 punkty począwszy od granicy z Niemcami do granicy ze Szwecją. Wynika z tego, że granicy nie oparto na kryteriach geologicznych lub geomorfologicznych. Przebieg rozgraniczenia opisany w tym artykule został przedstawiony na schematycznej mapie załączonej do traktatu (zob. mapa nr 2). W Umowie brak jest przepisu, który stanowiłby, że każda ze stron będzie przestrzegać jednolitej granicy morskiej ani też że nie będzie zgłaszać roszczeń czy wykonywać praw suwerennych czy jurysdykcji na obszarach morskich poza tą granicą. Takie postanowienie ma jednak znaczenie deklaratywne, jako że na mocy prawa zwyczajowego i UNCLOS strony nie mogą wykonywać praw poza swoimi obszarami ani też zgłaszać roszczeń, które zostały załatwione w drodze umowy.

Zgodnie z powyższym Polsce przypadła ok. 1/5 szarej strefy. Jej większa część została włączona do WSE Danii. Zdaniem rządu, taki podział oznacza sukces negocjacyjny, ponieważ biorąc pod uwagę prawo międzynarodowe oraz praktykę orzeczniczą, Polsce udało się wynegocjować lepsze warunki

51 Uzasadnienie do projektu ustawy o ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim, podpisanej w Brukseli dnia 19 listopada 2018 r., druk nr 3135, 27 grudnia 2018 r., strona internetowa Sejmu RP, s. 6. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3135>. [dostęp: styczeń 2021].

niż przy rozwiązywaniu analogicznych spraw⁵². Deklarację polskiego rządu można przeanalizować na podstawie geografii Bałtyku, w tym odpowiedniej linii brzegową Bornholmu oraz polskiego wybrzeża relewantnego dla wyznaczenia granicy w kontekście kryterium proporcjonalności oraz status Bornholmu jako wyspy. Pozwoliłoby to na weryfikację, czy podział 20/80 prawidłowo odzwierciedla zasady słusznościowe rządzące delimitacją morską.

Mając to na uwadze, warto zastanowić się nad tym, jakie „słusznościowe” okoliczności strony mogły wziąć pod uwagę przy ustaleniu ostatecznego przebiegu granicy. W tym miejscu należy wyraźnie zastrzec, że poniższa analiza jest oparta na danych geograficznych oraz publicznie dostępnych dokumentach dotyczących Umowy. Materiał negocjacyjny oraz stanowiska stron w czasie rokowań nie są publicznie dostępne. Stąd też można tylko z należytą dozą staranności prognozować, które okoliczności strony wzięły pod uwagę przy ustalaniu przebiegu granicy oraz czy i jakie strony poczyniły ustalenia geograficzne (relewantne (istotne) wybrzeża, relewantny (istotny) obszar).

Ogólnie rzecz biorąc, szczególne okoliczności, które należy uwzględnić w procesie delimitacji (faza nr 2), dzieli się na czynniki geograficzne i niegeograficzne (np. interesy ekonomiczne i wojskowe). Wśród tych pierwszych – zgodnie z orzecznictwem sądów i trybunałów międzynarodowych – znaczenie w omawianej sprawie mogły mieć przede wszystkim:

- ogólny kontekst geograficzny regionu – kryterium niekiedy przywoływane w orzecznictwie, lecz bez szerszego opisywania, jaki wpływ ma na ostateczne wytyczenie granicy⁵³. W sprawie polsko-duńskiej chodziłoby o to, że Bornholm znajduje się na morzu półzamkniętym, jest niedużą wyspą i zaludnieniem oddalonym od Danii. Bornholm leży pośrodku Morza Bałtyckiego i jest usytuowany stosunkowo blisko wybrzeży polskich, lecz dalej od wybrzeży duńskich – od najbliższego punktu wybrzeża duńskiego 135 km, natomiast od najbliższego punktu wybrzeża polskiego jedynie 96 km.
- dysproporcja między długościami wybrzeża – relewantna linia wybrzeża duńskiego (*relevant coasts*) mogłaby wynosić ok. 80-100 km, podczas gdy polska relewantna linia wybrzeża mogłaby wynosić (znacznie) mniej niż długość całej linii brzegowej (788 km⁵⁴), to jest ok. 250-500

52 Strona „Gazety Prawnej”. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1400049,bez-poprawek-senatu-do-ustawy-ws-podzialu-obszarow-morskich-na-baltyku.html>. [dostęp: styczeń 2021].

53 Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, Stały Trybunał Arbitrażowy (PCA), orzeczenie z 7 lipca 2014 r., par. 410.

54 Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku), Warszawa 2015 r. (dostępne na stronie Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi. <https://mgm.gov.pl/wp-content/>

km (w zależności, które wybrzeża Danii i Polski strony uznawały za spełniające wymóg „relewantności”). Stosunek wybrzeży wynosiłby zatem ok. od 1:3 do 1:5⁵⁵;

- status Bornholmu jako wyspy i jej położenie – element stanu faktycznego (terytorium wyspiarskie) analizowany często przez orzecznictwo międzynarodowe, które czasami decydowało się na przyznanie częściowego skutku prawnego wyspom w procesie delimitacji⁵⁶.

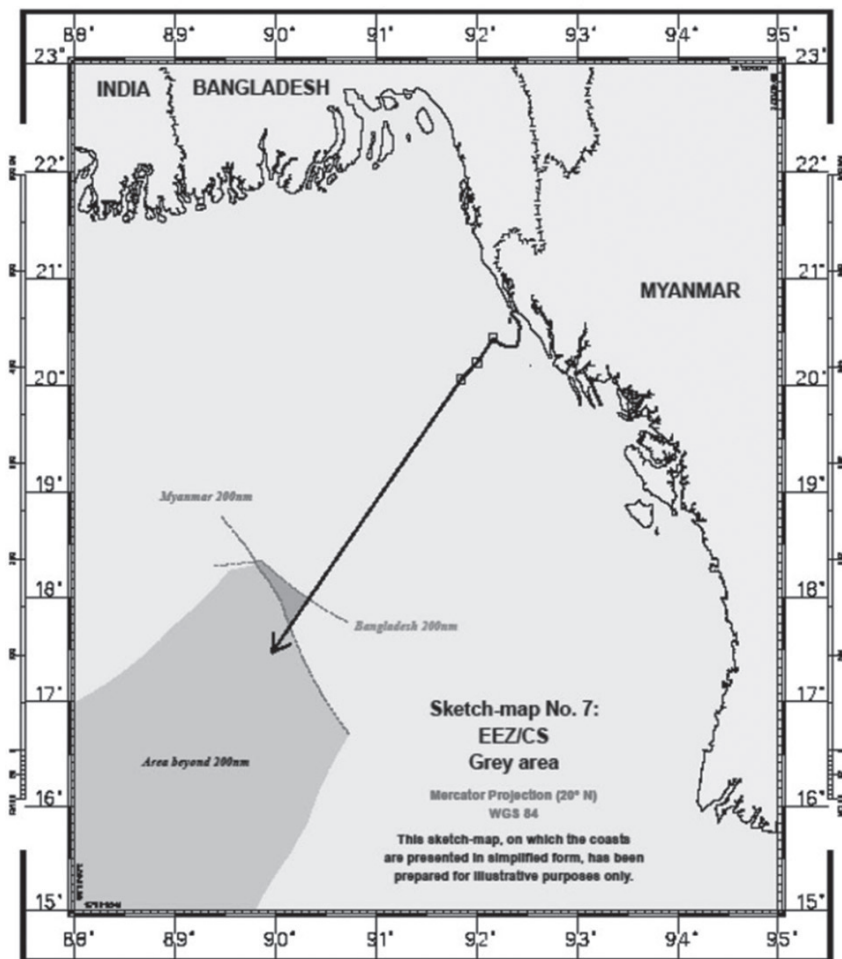
Wszystkie powyższe okoliczności przemawiały za odejściem od linii mediany i odpowiednim przesunięciem granicy na rzecz państwa polskiego. Co więcej, na trzecim etapie delimitacji obszarów morskich stosuje się test proporcjonalności, który porównuje stosunek relewantnych obszarów morskich przyznanych każdemu państwu do stosunku długości relewantnych wybrzeży tych państw. Celem tego postępowania jest zapewnienie, aby nie było dysproporcji tak wielkich, które zniekształcałyby ostateczny rezultat i czyniły go niesłusznym⁵⁷. Jak wyżej wskazano, stosunek wybrzeży może wynosić ok. 1:3 do 1:5 na rzecz Polski. Ograniczając test wyłącznie do szarej strefy (ok. 3.500 km²), przypomnijmy, że jej obszar rozdzielono w ten sposób, że Polsce przypadło 715 km², czyli ok. 20% strefy, a Danii ok. 2.785 km², czy ok. 80% strefy. Stosunek wynosi zatem 1:4 na rzecz Danii. Test proporcjonalności mógłby dać zatem negatywny rezultat. Trzeba także pamiętać o tym, że test proporcjonalności (stosowany na trzecim etapie delimitacji) stosuje się w odniesieniu do całego obszaru morskiego, na którym krzyżują się roszczenia sąsiadujących lub przeciwległych państw. W takiej sytuacji relewantny obszar mógłby wynosić ok. 39.800 km² (morza terytorialne i WSE obu państw, łącznie z szarą strefą), z czego ok. 12.000 km² przypada Danii. Daje to stosunek ok. 1:3,3 na rzecz Polski. Tym samym współczynnik długości wybrzeży morskich Polski i Danii mógłby wynosić 1:3/1:5, a współczynnik

uploads/2016/01/Polityka-morska-Rzeczypospolitej-Polskiej_uchw._Nr_33_RM_z_17_03_2015.pdf>), s. 6, cyt. za Marciniak, „*Terytorium morskie Polski i jej władztwo nad strefamiorskimi*”, 195.

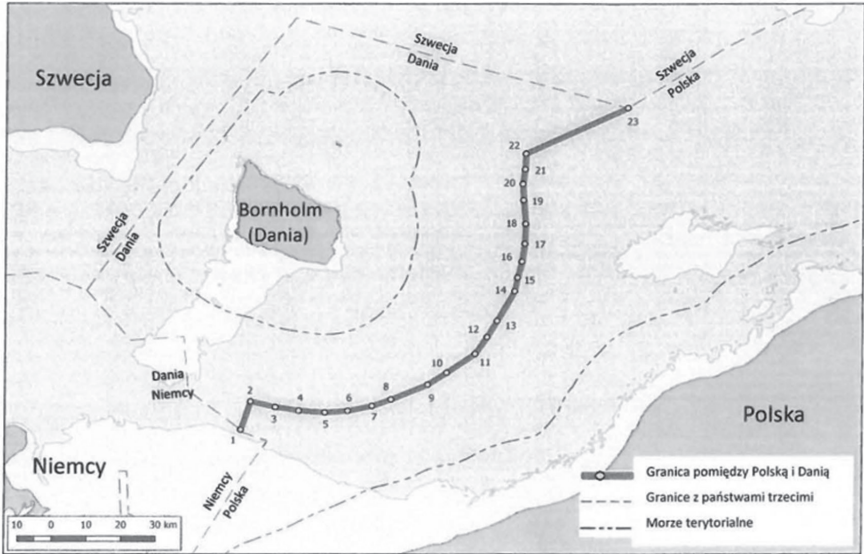
- 55 Zob. *Nicaragua v. Colombia*, par. 208.
- 56 *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)*, wyrok z 24 lutego 1982 r., I.C.J. Reports 1982, par. 76 (podnoszony przez Tunezję i zaakceptowany w części, zwana dalej jako *Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya*); *Jan Mayen*, par. 60 (podnoszony przez Danię i zaakceptowany w pewnym zakresie na podstawie innych okoliczności); *Guinea and Guinea-Bissau*, par. 95 (zaakceptowany w części); *Qatar v. Bahrain*, par. 218-219 (zaakceptowany); *Black Sea*, par. 179-188 (podnoszony przez Rumunię i odrzucony); *Cameroon v. Nigeria*, par. 298-299 (podnoszony przez Kamerun i odrzucony).
- 57 *Nicaragua v. Colombia*, par. 242. Zob. *Black Sea*, par. 210; *Bangladesh/Myanmar*, par. 240.

przyznanych im obszarów morskich 1:3.3. Zgodnie z orzecznictwem międzynarodowym dysproporcja musi być rażąca i tylko wtedy można dokonać korekty granicy. Jest to dodatkowo dyskrecjonalna kompetencja sądu. Mając to na uwadze, nie wydaje się, aby ewentualna dysproporcja istniejąca między Polską a Danią miała charakter rażący. Stąd, jeżeli powyższe ustalenia są prawidłowe i na takich danych pracowały strony w czasie negocjacji, to można stwierdzić, że ostatecznie ustalony podział szarej strefy uwzględni geografę obszaru i inne okoliczności słusznościowe. Przyjęcie takiej konkluzji, opartej na szacunkowych założeniach geograficznych, pozwala z pewną ostrożnością stwierdzić, że stanowisko Polski w sprawie wynegocjowania dobrych warunków Umowy jest prawidłowe i odzwierciedla zasady słusznościowe rządzące delimitacją obszarów morskich.

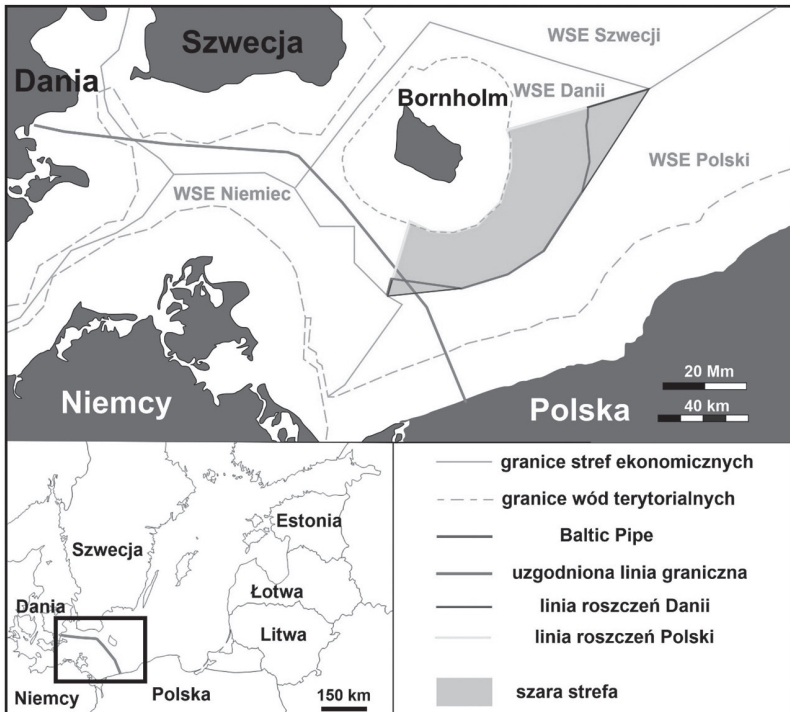
Mapa nr 1. Szara strefa w Zatoce Bengalskiej (Bangladesz/Myanmar) *Bay of Bengal*, 138

Mapa nr 2. Jednolita linia graniczna między Polską i Danią. Załącznik do Umowy Rzeczpospolita Polska a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim

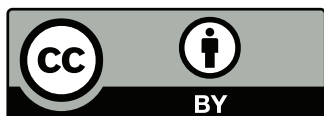

Mapa nr 3. Rozgraniczenie obszarów morskich na Morzu Bałtyckim między Danią i Polską (opracowanie własne)

Bibliografia

- Bez poprawek Senatu do ustawy ws. podziału obszarów morskich na Bałtyku, „Gazeta Prawna”. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1400049,bez-poprawek-senatu-do-ustawy-ws-podzialu-obszarow-morskich-na-baltyku.html>.
- Elferink Alex G. Oude, „Relevant Coasts and Relevant Area: The Difficulty of Developing General Concepts in a Case-Specific Context”, [w:] *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law*, red. Alex G. Oude Elferink, Tore Henriksen, Signe V. Busch. 173-179. Cambridge: Cambridge University Press 2018). <https://doi.org/10.1017/9781108344302.008>.
- Górski Tomasz, „Delimitacja obszarów morskich między Polska a Danią” *Prawo morskie XXI* (2005): 75-88.
- Kałduński Marcin, “A Commentary on Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India Concerning the Bay of Bengal” *Leiden Journal of International Law*, nr 4 (2015): 799-848. <https://doi.org/10.1017/S0922156515000436>.
- Marciniak Konrad, „Terytorium morskie Polski i jej władztwo nad strefami morskimi”, [w:] *Polskie prawo stosunków międzynarodowych. Zagadnienia wybrane*, red. Cezary Mik, Łukasz Kułaga. 175-238. Toruń: TNO-iK 2018.
- Ocena geologiczna i środowiskowa rejonu strefy ekonomicznej Polski i Danii*, red. Joanna Zachowicz. Sopot: Państwowy Instytut Geologiczny 1997.
- Rothwell Donald R., Tim Stephens, *The International Law of the Sea*. Oxford, Portland: Hart Publishing 2010. <https://doi.org/10.1093/law/9780198715481.001.0001>.
- Symonides Janusz, „Delimitacja obszarów morskich na Morzu Barentsa i Oceanie Arktycznym między Rosją a Norwegią”, [w:] *Współczesne problemy prawa. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Młynarczykowi*, red. U. Jackowiak et al. (Gdynia: Wyższa Szkoła Prawa i Administracji im. E. Kwiatkowskiego, 2011): 57-80.
- Treves Tullio, “Historical Development of the Law of the Sea”, [w:] *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*, red. Donald R. Rothwell, Alex G. Oude Elferink, Karen N. Scott, Tim Stephens. 7-33. Oxford: Oxford University Press 2015. <https://doi.org/10.1093/law/9780198715481.003.0001>.
- Wasilewski Tadeusz, *Delimitacja szelfu kontynentalnego. Studium prawnomiędzynarodowe*. Toruń: Wydawnictwo UMK, 1994.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.

For guidelines on the permitted uses refer to <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>